

לימין, שור: ממשלתו המוצעת של הנשיא ראיסי

17 באוגוסט, 2021 | גיליון 1510

ממשלתו המוצעת של הנשיא אבראהים ראיסי משקפת שינוי משמעותי במאזן הכוחות הפוליטי ברשות המבצעת ומבשרת את החזרת השליטה השמרנית בכל רשויות השלטון באיראן. הרכב הממשלה מעיד על כוונתו לאמץ קו נוקשה יותר מזה של הממשלה הקודמת הן בנושאי פנים והן במדיניות חוץ, אם כי התוויית האסטרטגיה הכוללת באיראן נתונה בידי המנהיג העליון עלי ח'אמנהאי. אף שבדומה לממשלות קודמות, גם ממשלתו המוצעת של ראיסי מורכבת ברובה מטכנוקרטים בעלי השכלה אקדמית רחבה, כל השרים המיועדים מזוהים עם המחנה השמרני ולפחות חלקם משקפים קו אידיאולוגי רדיקלי ואנטי-מערבי. הרכבה השמרני של הממשלה, נאמנותו של הנשיא למנהיג וקשריו הטובים עם משמרות המהפכה עשויים לסייע לו לזכות בתמיכה ובשיתוף פעולה רבים יותר מצד מוקדי הכוח הפוליטיים האחרים, אך ספק אם יהיה בהם די כדי לקדם פתרון לבעיות היסוד של איראן.

ב-11 באוגוסט הציג נשיא איראן הנכנס, אבראהים ראיסי, את ממשלתו לאישור הפרלמנט (מג'לס). הרכבו השמרני של המג'לס צפוי להקל את תהליך אישור השרים בפרלמנט, אם כי לא מן הנמנע כי הנשיא יתקשה לזכות באמון המג'לס לגבי כל שריו המוצעים. במקרה כזה הוא יידרש להציע מועמדים אחרים לשרים שמועמדותם לא תאושר. הרכב הממשלה משקף שינוי ניכר במאזן הכוחות הפוליטי ברשות המבצעת ומבשר את החזרת השליטה השמרנית בכל שלוש רשויות השלטון. הממשלה, המג'לס והרשות השופטת. רוב השרים, שכיחנו בשתי ממשלותיו של הנשיא היוצא, חסן רוחאני (2013-2017 ו-2017-2021), היו מזוהים עם המחנה הפרגמטי, אף כי לא אחזו בעמדות רפורמיסטיות מובהקות. לעומת זאת, כל השרים המוצעים על-ידי ראיסי מזוהים עם המחנה השמרני. זאת, חרף הערכות, שנשמעו בתקשורת האיראנית לאחר ניצחונו בבחירות, כי הוא עשוי לכוון ממשלה בה ישולבו שרים המזוהים עם זרמים פוליטיים שונים, ואולי אף להשאיר בתפקיד מספר שרים, שכיחנו בממשלתו היוצאת של רוחאני.

בממשלה המוצעת בולטת נוכחותם של שרים, שמילאו תפקידי ניהול בשתי ממשלותיו של הנשיא לשעבר, מחמוד אחמדינז'אד (2005-2009 ו-2009-2013), בהם השרים המיועדים למשרדי החוץ, הפנים, הנפט, התחבורה והאנרגיה. עם זאת, אין משמעות הדבר כי ממשלת ראיסי מהווה המשך ישיר לממשלת אחמדינז'אד. בשונה מהנשיא לשעבר, ראיסי נחשב

לבשר מבשרו של הממסד הדתי השמרני ואינו נחשד באימוץ תפישות אידיאולוגיות ודתיות, שיש בהן משום קריאת תיגר על מנהיגותו של עלי ח'אמנהאי או על מעמדם של אנשי הדת. זאת ועוד, גם השרים, שכיהנו תחת אחמדינז'אד, אינם מזוהים עם הגרעין הקשה של מקורביו, שהתייצבו לצדו בעימות הפוליטי החריף שפרץ בינו לבין המנהיג העליון בשנתיים האחרונות לכהונתו כנשיא. בדומה לממשלות רוחאני, גם ממשלתו המוצעת של ראסי אינה כוללת נשים. טרם ידוע האם בכוונתו למנות נשים לתפקידים בכירים בממשל, שאינם מחייבים את אישור המג'לס בדומה לרוחאני, שהעדיף להימנע מעימות עם הממסד הדתי השמרני בעניין זה והסתפק במינוי נשים כסגנויות נשיא.

לתפקיד סגנו הראשון (שאינו מחייב את אישור המג'לס) מינה ראסי את מוחמד מוח'בר, ששימש מאז שנת 2007 כראש "המטה למימוש צו האימאם", תאגיד כלכלי ענק הכפוף למנהיג איראן ושולט בעשרות חברות ובנדל"ן בשווי עשרות מיליארדי דולרים. אחת החברות הכפופות לתאגיד זה פיתחה את החיסון המקומי ("ברכאת") נגד נגיף הקורונה.

לתפקיד שר החוץ המיועד מונה חוסיין-אמיר עבדאללהיאן, יועצו לעניינים בינלאומיים של יו"ר המג'לס, שכיהן בעבר כסגן שר החוץ לענייני מדינות ערב ואפריקה, כשגריר בבחריין וכחבר בצוות המשא ומתן האיראני מול ארצות הברית בסוגיית עיראק. היכרותו העמוקה של עבדאללהיאן עם המזרח התיכון ושליטתו בערבית יסייעו לנשיא לקדם את מדיניותו האזורית, במיוחד על רקע הצהרותיו לפעול לחיזוק קשריה של איראן בזירה זו ולהפגת המתחים בינה לשכנותיה הערביות. עבדאללהיאן נחשב מקורב מאוד לכוח קודס של משמרות המהפכה ולתומך במאמצי איראן לבסס את השפעתה האזורית. מכאן, שאיראן אינה צפויה לשנות את מדיניותה האזורית, המושפעת בעיקר מהאינטרסים הלאומיים הנקבעים על-ידי המועצה העליונה לביטחון לאומי. יש להניח, עם זאת, כי איוש תפקיד שר החוץ על-ידי עבדאללהיאן ישפר את שיתוף הפעולה בין משרד החוץ למשמרות המהפכה, במיוחד בהשוואה לעידן רוחאני, שיחסיו ויחסי שר החוץ שלו, מוחמד-ג'ואד זריף, עם משמרות המהפכה התאפיינו לעיתים קרובות במתיחות. מינוי עבדאללהיאן, שאינו בעל ניסיון משמעותי בסוגיה הגרעינית, מחזק את ההערכות כי תיק הגרעין וניהול המשא ומתן הגרעיני ישובו לאחריות המועצה העליונה לביטחון לאומי, כשם שהיה עד בחירת רוחאני כנשיא. בשלב זה לא ידוע על כוונת הנשיא להחליף את עלי שמח'אני כמזכיר המועצה.

לתפקיד שר המודיעין מינה ראסי את אסמאעיל ח'טיב, איש דת שמילא תפקידים מודיעיניים וביטחוניים במשמרות המהפכה, במשרד המודיעין, בלשכת המנהיג וברשות השופטת. לתפקיד שר הפנים המיועד מונה אחמד וח'די, לשעבר מפקד כוח קודס של משמרות המהפכה (1988-1997), ושר ההגנה בממשלת אחמדינז'אד. וח'די מבוקש מאז 2007 על-ידי האינטרפול בשל מעורבותו לכאורה בפיגוע בבניין הקהילה היהודית בבואנוס איירס בשנת 1994, שבו נרצחו 85 בני אדם. מינויו מהווה ביטוי נוסף לתהליך ה"ביטחוניזציה" של התמודדות המשטר מול האזרחים. לתפקיד שר ההגנה מונה מוחמד-רזא אשתיאני, ששימש

כסגן ראש המטה הכללי של הכוחות המזוינים. בדומה לנשיא רוחאני, העדיף ראסי למנות שר הגנה משורות הצבא הסדיר ולא ממשמרות המהפכה. מינויו עשוי להצביע על כך שחרף קשריו הטובים עם משמרות המהפכה, מבקש ראסי לשמור על מידה מסוימת של איזון בין שני הארגונים הצבאיים המרכזיים.

בדומה לממשלות קודמות, גם ממשלתו המוצעת של ראסי מורכבת ברובה מטכנוקרטים בעלי השכלה אקדמית רחבה. רוב השרים בעלי תואר דוקטור בנושאים הנוגעים לתחומי האחריות של משרדיהם ולחלקם גם ניסיון ניהולי בתחומים אלה. כך, למשל, שר התקשורת המיועד, עיסא זארע-פור, ד"ר להנדסת מחשבים, כיהן בתפקידי ניהול טכנולוגיית מידע ותקשורת ברשות השופטת ובמשרד ההכונה האסלאמית; שר התחבורה, רסתם קאסמי, שימש כשר הנפט בממשלת אחמדינו'אד וכמפקד "ח'אתם אלאנביאא", תאגיד הענק הכלכלי של משמרות המהפכה; ואילו שר הנפט המיועד, ג'ואד אוג'י, שימש כסגן שר הנפט וכמנכ"ל חברת הגז הלאומית בממשלת אחמדינו'אד. לצד שרים בעלי ניסיון מיניסטריאלי קודם, מינה ראסי מספר שרים חסרי ניסיון ניהולי ברמה הלאומית, בהם שרי החינוך והכלכלה המיועדים. גילם הממוצע של השרים המוצעים הוא ראשית שנות החמישים. ניכר כי חרף קריאותיו של מנהיג איראן בשנתיים האחרונות בזכות הצורך בהקמת "ממשלה צעירה ומהפכנית", העדיף ראסי למנות שרים בעלי ידע וניסיון קודמים לנוכח האתגרים המשמעותיים הניצבים בפני איראן וכדי לפצות במידת מה על העדר ניסיון מיניסטריאלי של הנשיא עצמו, שביצע את רוב תפקידיו ברשות השופטת.

גם בקרב חלק מהשרים הטכנוקרטים ניתן למצוא ביטוי לקו האידיאולוגי הרדיקלי ולגישה אנטי-מערבית ברוח עמדותיהם של מנהיג איראן והנשיא הנבחר. כך, למשל, שר הבריאות המיועד, בהראם עין-אללהי, רופא עיניים בהכשרתו, הביע בעבר התנגדות לרכש חיסונים נגד קורונה מתוצרת ארצות הברית ובריטניה. שר העבודה והרווחה המיועד, חג'תאללה עבד אלמלכי, נחשב תומך נלהב בתפיסת "כלכלת התנגדות", שעיקרה הישענות עצמית גוברת והפחתת התלות הכלכלית במערב, והתנגד לאימוץ תקנות ארגון ה-FATF לאיסור הלבנת הון ומימון טרור על ידי איראן.

בסיכומו של דבר, ממשלתו המוצעת של ראסי משקפת שינוי בולט ביחס לממשלת רוחאני, בעיקר בהשקפתם הפוליטית של שריה. הרכב הממשלה מספק עדות ראשונה לכוונת הנשיא לאמץ קו נוקשה יותר הן בנושאי פנים והן במדיניות חוץ. יודגש, עם זאת, כי התווית האסטרטגיה הכוללת, במיוחד בסוגיות חוץ, נתונה בידי המנהיג העליון ח'אמנהאי והמועצה העליונה לביטחון לאומי. בכל מקרה, ניתן להניח כי הנשיא הנבחר יעדיף להתמקד בהתמודדות עם בעיות היסוד שמהן סובלת איראן, בראשן המשבר הכלכלי ומגפת הקורונה. זאת, בין היתר, כדי להרחיב את התמיכה הציבורית בו ולשפר את דימויו כאיש דת רדיקלי, על רקע המאמצים להכשירו כיורש אפשרי למנהיג. קרבתו ונאמנותו למנהיג, קשריו הטובים עם משמרות המהפכה והרכבו השמרני של המג'לס הנוכחי עשויים לסייע לו לזכות בתמיכה

ובשיתוף פעולה רבים יותר מצד מוקדי הכוח האחרים במדינה, אך ספק רב אם הגברת התיאום ושיתוף הפעולה בצמרת השלטונית תספיק לנשיא כדי לפתור את המצוקות הכלכליות והחברתיות של אזרחי ארצו. כישלון הנשיא עשוי להגביר אף יותר את תחושות הייאוש והתסכול של הציבור ולהזין גלים נוספים של מחאה עממית, במיוחד לנוכח העובדה, שהשמרנים השולטים כעת בכל מוסדות המדינה יתקשו להפנות אצבע מאשימה ליריביהם הפוליטיים, כשם שנעשה תחת הנשיאים הקודמים.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט